

Berlijn, Berlijn, Berlijn ...

I. De prinsen van Oranje bij het stadsslot van Berlijn

Keizer Wilhelm II hield van historiserende kunst. Gebouwen moesten vooral groot en imposant zijn en de stad moest rijk gedecoreerd worden met beelden van zijn illustere voorvaders (32 in getal) geflankeerd door telkens 2 markante tijdgenoten. In zijn geborneerdheid vond hij dat zijn eigen kunstopvatting ver verheven was boven het zich aandienende impressionisme en modernisme rond 1900: „*Eine Kunst, die sich über die von Mir bezeichneten Gesetze und Schranken hinwegsetzt, ist keine Kunst mehr, ist Fabrikat, ist Gewerbe*“.

Zo gaf hij opdracht in de buurt van de Rijksdag een laan te realiseren met al zijn voorgangers: De Siegesallee. Uiteindelijk heeft hij het hele project met meer dan 150 standbeelden min of meer uit eigen zak bekostigd, d.w.z. de persoonlijke inkomsten en aanvullende middelen uit de staatskas werden niet erg zuiver gescheiden. Een groot aantal kunstenaars heeft tussen 1895 en 1901 zes jaar aan zijn Siegesallee gewerkt. De Berlijners etiketteerden de trots van de keizer al gauw als *Puppenallee*.

Als één van de vroege heersers over Brandenburg was ook de Wittelsbacher Otto V

(bijgenaamd *der Faule* – de luilak) opgenomen in de gelederen van de illustere heersers over Brandenburg/Pruisen. Otto had toen hij 28 was zijn complete erfgoed Brandenburg met de stad Berlijn overgedaan aan de Duitse keizer, om zich als rentenier in Beieren terug te trekken. Karikaturisten maakten er het plaatje hiernaast bij, waarop Otto van zijn postament is neergedaald.

Al in het revolutiejaar 1918 was een deel van de beelden beschadigd door lieden die niet veel op hadden met het gloriole vorstenverleden. Vanaf dat moment sprak men van de *Neue Invalidenstraße* met een verwijzing naar de in Berlijn al bestaande Invalidenstraße, die naar het *Invalidenkerkhof* (het kerkhof van de oorlogsinvaliden) leidde. Tijdens het Naziregime werden de beelden speciaal ter gelegenheid van de 50-ste verjaardag van Hitler opgepoetst en opnieuw opgesteld langs de *Siegesallee*, die toen deel uitmaakte van de grootse plannen van Hitler en Speer om Berlijn uit te bouwen tot *Germania*, de hoofdstad van het 1000-jarige Rijk.

Direct na de slag om Berlijn werd die *Siegesallee* uit het stadsbeeld weggevaagd, de beelden moesten verdwijnen als een symbool van het oorlogszuchtige Pruisen en precies op de kruising van de 2 hoofdassen uit het Germaniaproject bouwden de Russen een oorlogsmonument, dat er ook nu nog staat, al staan er geen wachtsoldaten van het Rode Leger meer voor sinds de Russische bezettingsmacht in de jaren 90 uit Berlijn is vertrokken.

De gehavende beelden werden eerst provisorisch bij slot Bellevue (nu het presidentieel paleis) opgesteld en in 1954 ter plekke begraven om ze te conserveren. In 1978 werden ze weer opgegraven en voorlopig in een uitgediend pompstation geparkeerd, dat als *lapidarium* was ingericht. Een jaar of 5 geleden zijn ze naar de citadel in Spandau getransporteerd, waar ze momenteel gerestaureerd worden. Ook de *Siegesallee* is sinds kort weer enigszins hersteld midden in het park *Tiergarten*. Wie weet worden de beelden ooit weer op hun oude plek terug geplaatst, maar dan moet er nog wel wat aan gesleuteld worden. Bij 150 beelden gaat dat een aardige stuiver kosten.

Het eigenlijke onderwerp van dit verhaal vormen niet de beelden op de *Puppenallee*, maar een ander project van keizer Wilhelm II: De beelden van 5 beroemde Oranjes, waar ook keizer Wilhelm van afstamde. Hij was namelijk een nazaat van Frederik Hendrik en mocht

zich daarom *prins van Oranje* noemen, net als de huidige chef van het huis Hohenzollern Georg Friedrich Prinz von Preußen.

Persoonlijk ontwierp hij een 6-tal beelden van prinsen van Oranje, waarmee hij zich bijzonder verbonden voelde. Zij werden op historiserende wijze in brons gegoten en op het bordes van het Stadsslot in Berlijn geplaatst aan de noordzijde. Hij liet de beelden bovendien in 1907 in miniatuur uitvoeren als geschenk aan zijn nicht koningin Wilhelmina. Zijn keuze was gevallen op Willem van Oranje, de stamvader van het Hollandse geslacht, prins Maurits en prins Frederik Hendrik, stadhouder Willem II en Willem III (de latere Engelse koning William I).

Koning Friedrich Wilhelm IV, de oom van keizer Wilhelm II (en broer van Wilhelm I), had dit bordes aan laten leggen.

Achter de Schloßbrücke is het bordes op deze foto uit omstreeks 1900 al waar te nemen, maar de standbeelden ontbreken nog, want die werden pas in 1907 geplaatst.

Wel zijn op de voorgrond de beelden op de Schloßbrücke te zien. Die hebben hun eigen verhaal. De antieke beelden zijn in 1821 ontworpen door de beroemde architect Schinkel. Ze thematiseren de heldendaden van de strijders tijdens de *Bevrijdingsoorlogen* tegen Napoleon. Op de afbeelding links zie je bijvoorbeeld Nike, de godin van de overwinning, die een zegevierende krijger kroont met een lauwerkrans.

In de 2^e Wereldoorlog zijn de beelden van de brug gehaald en opgeslagen in het westen van de stad. Na de bouw van de muur bezaten de Oost-Berlijners een kale Schloßbrücke zonder slot en de West-Berlijners een 8-tal overtreffende beelden.

Inmiddels was de brug omgedoopt in Marx-Engels-

Brücke. In 1981 waren de onderlinge verhoudingen weer zodanig genormaliseerd, dat de beelden aan Oost-Berlijn werden overgedragen. Na restauratie werden ze 3 jaar later weer op hun oorspronkelijke postamenten herplaatst en in 1991 kreeg de brug ter gelegenheid van de 1^e viering van de Duitse Eenheid haar oude naam weer terug.

Overigens werd de brug ter gelegenheid van het huwelijk van de latere koning Friedrich Wilhelm IV in 1822 ingewijd toen 'ie nog verre van gereed was. Door de grote drukte raakten er nogal wat omstanders te water. Er waren achteraf maar liefst 22 doden te betreuren. Van de zittende koning Friedrich Wilhelm III mocht dat niet in de krant worden vermeld, want dat was zo sneu voor de prille bruid.

Hier nogmaals een blik op het verdwenen slot vanaf de rivier de Spree met daarop het beroemde ruitersstandbeeld, dat de 1^e Pruisische koning Friedrich I door de briljante kunstenaar Schlüter voor zijn vader Friedrich Wilhelm, de grote keurvorst, liet maken. Die Friedrich Wilhelm bracht zijn jeugd in Nederland door, destijds in de 17^e

eeuw het gidsland voor het achterlijke en verpauperde Pruisen. Friedrich Wilhelm studeerde in Leiden, leerde in Amsterdam het scheepsbouwers-ambacht en trouwde met een dochter van Frederik Hendrik. Eigenlijk had hij helemaal geen zin om zich op bevel van zijn vader

weer naar Berlijn te begeven om zich voor te bereiden op het bestuur van de Mark Brandenburg, het keurvorstelijke gebied rond Berlijn. Pruisen was toen alleen nog maar een kerkelijk staatje tussen Polen en Rusland gelegen, waar een ver familielid grootmeester was van de Duitse Orde.

De bouwmeester Schlüter was van huis uit beeldhouwer. In die dagen was het gebruikelijk, dat beeldhouwers tevens de opdracht kregen om gebouwen te ontwerpen. Zo heeft hij in opdracht van koning Friedrich I (de eerste Pruisische koning) een belangrijke bijdrage geleverd met name aan het interieur van het Stadsslot in Berlijn en aan de portalen ervan. Vervolgens kreeg hij van de zoon van Friedrich I de opdracht een munttoren te bouwen. Daarvoor schoten de kwaliteiten van Schlüter helaas tekort. De toren stortte in en Schlüter werd de stad uit gejaagd. Koning Friedrich Wilhelm I (de Soldatenkoning) had namelijk in

tegenstelling tot zijn vader weinig op met kunst. Hij investeerde zijn geld liever in het leger met een voorliefde voor lange slungels. Ondertussen had Friedrich Wilhelm wel één van de grootste barokkunstenaars, die de stad heeft voortgebracht, verjaagd.

Met het ruitersstandbeeld, dat als één van de meest indrukwekkende ooit gerealiseerd geldt (na dat van Marcus Aurelius in Rome), is het ook merkwaardig verlopen. Om het monument voor oorlogsschade te vrijwaren, werd het op een schuit naar de Havel in het westen van de stad gevaren. Daar zonk het met schip en al. Toen het na de oorlog gelicht werd, was de stad al in zones verdeeld en de Oost-Duitsers hadden bovendien het Stadsslot opgeblazen. Het standbeeld kreeg toen een nieuwe plek op de binnenplaats van het slot Charlottenburg in West-Berlijn, het slot dat koning Friedrich I (de zoon van de Grote Keurvorst) liet bouwen voor zijn echtgenote Sophie Charlotte.

Het Stadsslot was na de bombardementen in de 2^e Wereldoorlog en de slag om Berlijn gehavend, vooral aan de binnenzijde, maar het had nog gerestaureerd kunnen worden. Er is zelfs nog een tentoonstelling geweest na de oorlog, maar toen de Oost-Duitse heersers plannen begonnen te maken voor de wederopbouw van Berlijn als 'socialistische stad' stond het slot in de weg voor de plannen om centraal in de stad het Marx-Engels-forum te creëren, een immens plein met vanuit alle richtingen daar naartoe leidende hoofdverkeersaders, ter viering van de jaarlijkse 1-mei-bijeenkomsten.

Daar kwam nog bij, dat het slot een symbool was van het verwerpelijke en officieel verboden militaristische Pruisen en de eerlijkheid gebied te vermelden dat de Hohenzollern-vorsten en hun voorgangers het slot gebruikten als een soort dwangburcht om de nogal eens opstandige Berlijners onder de duim te houden.

Zo werd in 1950 besloten dit verderfelijke symbool op te ruimen. Waardevolle elementen en materialen werden er uit gehaald voor zover keizer Wilhelm II de socialistische

plannenmakers niet voor was geweest. De rest van het puin werd met lorries naar de eerder aangelegde puinberg in Friedrichshain getransporteerd.

Vooraf vrouwen werden daarbij ingezet. De mannen waren in de oorlog omgekomen, of zaten in Russische krijgsgevangenschap. Met hun blote handen moesten de vrouwen de bakstenen uit het puin rapen en schoon kloppen, zodat deze weer gebruikt konden worden bij de bouw van o.m. de Stalinallee in de protserige suikerbakkerstijl van die dagen.

De Stalinallee in Oost-Berlijn draagt tegenwoordig weer de oude naam: Frankfurter Allee.

Één portaal van het slot werd angstvallig gekoesterd. Vanaf het balkon van portaal IV had de communist Liebknicht in 1918 namelijk de revolutie uitgeroepen.

Het portaal werd in zijn geheel geïntegreerd in het pand van de *Staatsrat*, waar de collectieve leiding van de DDR haar zetel had, op een locatie tegenover het voormalige slot

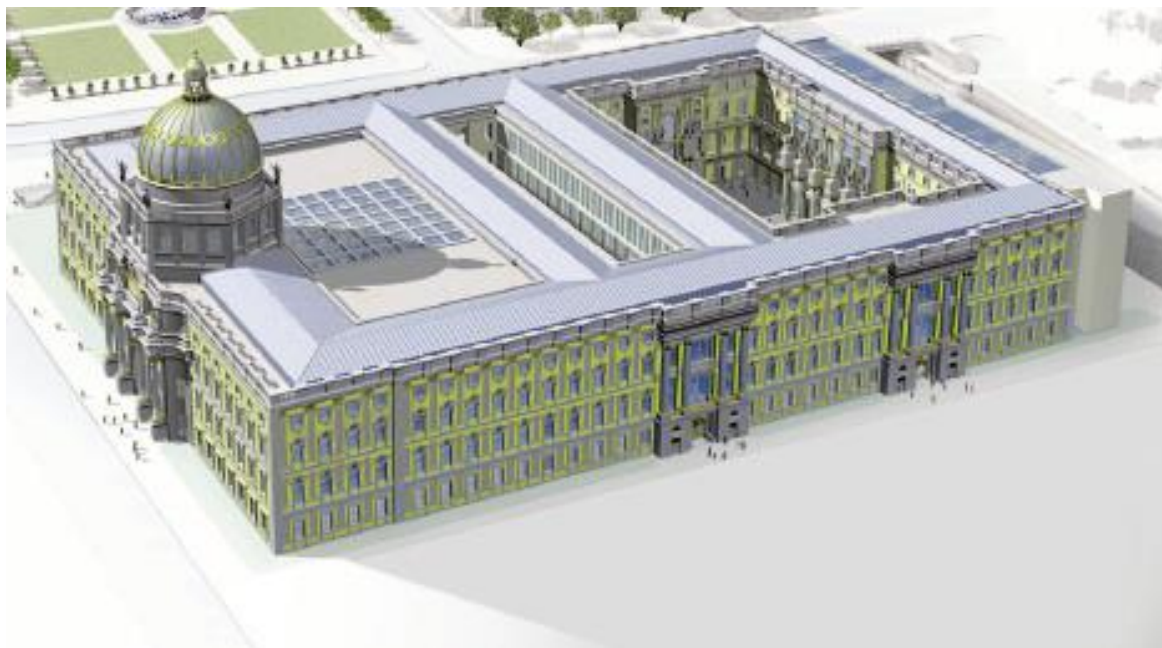

Toen het in de jaren 70 wat beter ging met de DDR, werd besloten op de locatie van het voormalige Slot een *Palast der Republik* te bouwen. Een kolossaal pand, dat o.m. ruimte bood aan het Oost-Duitse jaknikkersparlement, dat er zo nu en dan zitting hield. Verder was het vrij toegankelijk voor het publiek - een beetje in de stijl van het *Centre Pompidou* in Parijs, maar dan met de socialistische muf er overheen.

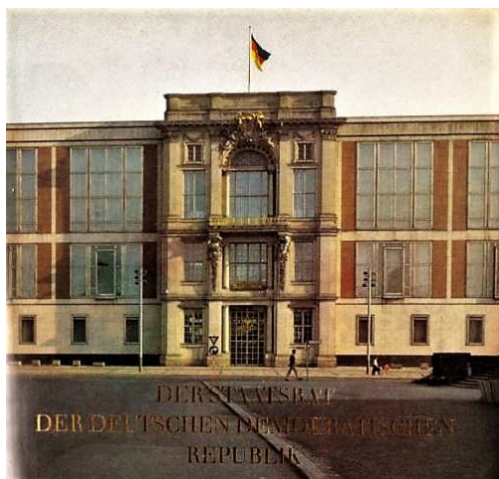

Het Paleis van De Republiek, bijgenaamd *Erichs Lampenladen* naar de partijvoorzitter Erich Honecker.

Na de hereniging vond men dat dat socialistische paleis afgebroken moest worden met als argument, dat er asbest in verwerkt zou zijn. Wederom een grote kale vlakte, gelegenheid voor archeologisch onderzoek. De kelders van het verdwenen slot kwamen tevoorschijn. Dat maakte het idee los, om dit historische pand weer in enigszins aangepaste vorm te reconstrueren. Kosten: meer dan een half miljard Euro.

Zo gaat het er uit zien: De gevel aan 3 zijden in min of meer originele staat evenals de door Schlüter ontworpen en gedecoreerde binnenplaats. De historische gevel aan de zijde van de rivier de Spree, die nog uit middeleeuwse bouws substantie bestond wordt niet gereconstrueerd. Het merkwaardige feit zal zich voordoen, dat het in het Staatsraadspand verwerkte portaal IV aan de overzijde van de straat zijn spiegelbeeld zal krijgen, als het staatsraadsgebouw niet eveneens afgebroken wordt evenals het imposante DDR-ministerie van buitenlandse zaken dat langs het Marx-Engels-forum gepositioneerd was.

Het vermakelijke aan deze geschiedenis is, dat de socialistische historici waarschijnlijk het verkeerde portaal hebben geconserveerd. Er zijn namelijk geen foto's beschikbaar die duidelijk maken bij welk van de 2 portalen Liebkecht zich bevond bij zijn historische revolutionaire daad. Er moest bovendien het nodige aan het portaal gesleuteld worden om het weer een beetje toonbaar te maken voor het Regeringsgebouw.

Alleen het bewuste portaal was voor de reconstructie al begroot op 80 miljoen. De Berlijnse krant *Der Tagesspiegel* opperde in 2008 om het portaal uit het Staatsrat-gebouw maar weer terug te plaatsen op zijn oude plek om kosten te besparen en leverde er een passende fotocollage bij.

Het historische portaal IV aan het einde van de oorlog.

Fotocollage van het Staatrat-gebouw.

De beide socialistische helden Marx en Engels zelf zijn zowaar nog niet verbannen uit de directe nabijheid van het herrezen slot, hoewel ze wel een stukje moesten opschikken in verband met de aanleg van een nieuwe metrolijn. Ze kijken nu naar het westen i.p.v. naar het beloofde land in het oosten.

Impressie van de situatie rondom het slot over enkele jaren uitziende op de gevel links, waar zich de beelden van de Oranjes bevonden, om weer terug te keren naar het eigenlijke onderwerp van dit verhaal.

In 2013 is een begin gemaakt met de reconstructie van het slot. De werkzaamheden beginnen aardig te vorderen. In 2019 moet de reconstructie worden opgeleverd.

Op de achtergrond de Berliner Dom, waar de meeste Hohenzollern-vorsten begraven liggen m.u.v. Friedrich der Große, want die ligt sinds 1991 volgens zijn laatste wil in de tuin van zijn

voorkeursverblijfsplaats slot Sanssouci in Potsdam in de nabijheid van zijn trouwe honden. Ook keizer Wilhelm II ligt in Doorn als een schone slaper te wachten op het herstel van het koninkrijk Pruisen, dat hem meer aan het hart ging, dan het Duitse keizerrijk. De nazi's hadden nog het plan hem na zijn overlijden in 1941 naar Berlijn te halen, maar hebben uiteindelijk zijn laatste wil gerespecteerd. Wilhelm verkoos een laatste rustplaats in Doorn zolang zijn koninkrijk niet hersteld was. Nu ligt hij daar in zijn mausoleum, het enige stukje Pruisen, dat er nog van zijn koninkrijk is overgebleven. Zijn nazaten claimen nog steeds de teruggave van Huize Doorn, dat de Nederlandse staat na de oorlog als vorm van herstelbetaling geconfisqueerd had.

Enkele jaren geleden werd er in het puin in de Flak-bunker Friedrichshain gespeurd naar resten van het originele slot, die vanwege de sloop (die pas begin jaren 50 voltrokken werd) bovenin de voormalige bunker waren opgeslagen. zodat de gevelversieringen naar het origineel gevormd konden worden. Er zijn inderdaad verschillende bruikbare elementen teruggevonden.

De 5 beelden op de balustrade van het bordes voor het slot.

Links het ontwerp van de keizer voor Willem van Oranje. Keizer Wilhelm II kon namelijk aardig tekenen. Hieronder een kopie van het door Walter Schott gerealiseerde standbeeld, zoals dat nog steeds in Wiesbaden staat. Het beeld werd in 1907 ingewijd net als de andere beelden.

De kopie in Wiesbaden was een geschenk van de keizer.

Wiesbaden ligt in het voormalige vorstendom Nassau. Verder is er geen bijzondere relatie tussen Willem van Oranje en deze stad. Men wist dan ook niet zo goed wat men met het geschenk van de keizer aan moest.

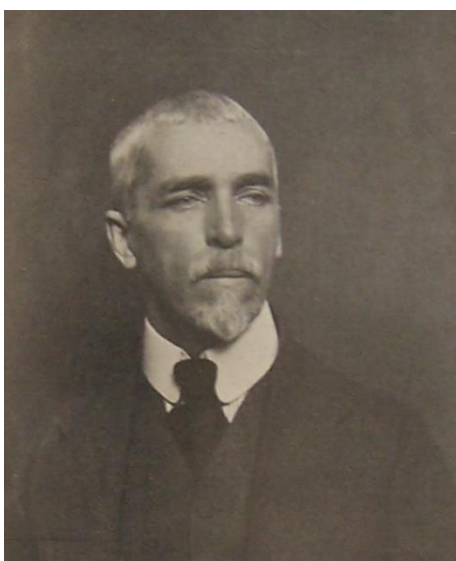

Walter Schott (1861-1938) in zijn atelier. Rechts Willem van Oranje op de oorspronkelijke locatie en nogmaals in miniatuur.

Het beeld van Willem van Oranje na de oorlog. Het is waarschijnlijk begin jaren 50 omgesmolten.

Schott bleef hangen in het door de keizer voorgestane historisme. Hij maakte zich volledig afhankelijk van opdrachten van de keizer. Toen deze naar Nederland was gevlucht, raakte Schott ook uit de gratie.

Ontwerp van de keizer voor Frederik Hendrik.

Het ontwerp werd uitgevoerd door Adolf Brütt (1855-1939).

Brütt was verbonden aan de Bauhausschool in Weimar, maakte zich later los van het historisme en ontwikkelde zich tot voorvechter van de Sezessionsbeweging (Art nouveau).

Frederik Hendrik op de oorspronkelijke locatie bij het slot en in miniatuur, die de keizer in 1906 als geschenk voor zijn nicht, de Nederlandse koningin Wilhelmina, had laten gieten.

abb. 26: Friedrich Heinrich v.O. vor dem Berliner Schloss (LDA)

xb. 28: Miniatur des Friedrich Heinrich v.O. (AV2)

Nadat Keizer Wilhelm II met toestemming van Wilhelmina zijn toevlucht had gezocht in Nederland heeft zij hem om politieke

reden nooit meer bezocht. Ze schonk hem wel een delftsblauwe lamp, nogal een obstakel in de 'beperkte' behuizing van Wilhelm.

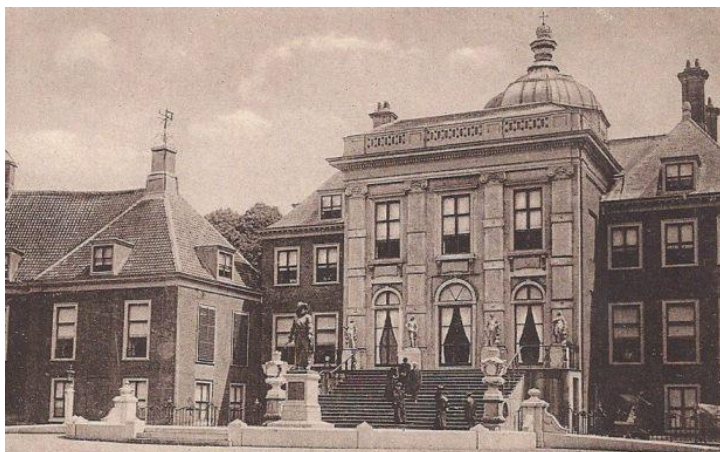

Frederik Hendrik bij paleis Huis ten Bosch

In 1907 schonk de keizer de kopie van het beeld van Frederik Hendrik aan koningin Wilhelmina. Die stelde destijds Huis ten Bosch beschikbaar voor de 2^e Haagse vredesconferentie. Daar werd ook het standbeeld van haar voorvader onthuld.

Tijdens de Duitse bezetting werd het beeld verplaatst naar het legermuseum in Leiden en uiteindelijk werd het in 1989 op het voorterrein van Paleis het Loo geplaatst. Zowel Huis ten Bosch als Paleis het Loo zijn locaties die Frederik Hendrik liet bouwen. Overigens had de Pruisische Soldatenkoning Friedrich Wilhelm Huis ten Bosch geërfd als nazaat van Frederik Hendrik

in mannelijke lijn, maar hij schonk het weer terug aan de Oranjes.

Standbeeld Frederik Hendrik bij het Loo

Oude afbeelding van Huis ten Bosch met het standbeeld van Frederik Hendrik, daaronder het slot in de huidige staat zonder het standbeeld.

Frederik Hendrik (1584-1647) is door beeldhouwer Adolf Brütt weergegeven in harnas, met sjerp en kraag en met een commandostaf in zijn rechterhand. Deze voorstelling gaat terug op afbeeldingen van veldheren uit de zeventiende eeuw, maar het grote verschil is dat de prins nu een breedgerande hoed draagt. Op zeventiende-eeuwse portretten zijn de mannen blootshoofds weergegeven en ligt de bij het harnas horende helm naast hen.

Frederik Hendrik voor het Berlijnse Stadslot zonder commandostaf.

Het beeld heeft de oorlog wellicht beschadigd overleefd maar is daarna waarschijnlijk omgesmolten.

In 1908 schreef Wilhelmina haar neef:

„Ich habe mich sehr gefreut, aus Deinem Telegramm zu ersehen, dass der Platz, den ich der Statue Friedrich Heinrichs gegeben habe, Dir gefällt; ich sehe dieses prachtvolle Geschenk fast täglich bei meinen Ausfahrten und erfreue mich jedes Mal aufs Neue daran.“

Prins Maurits volgens het ontwerp van de keizer. Rechts hetzelfde standbeeld in miniatuur.

Het lange tijd verdwenen standbeeld van Maurits, dat kort na de *Wende* te vondeling werd gelegd in een park in Buch (aan de rand van Oost-Berlijn)

Het beschadigde standbeeld (er ontbreekt o.m. een hand) werd opgeslagen in een depot in Potsdam, waar het zich waarschijnlijk nog steeds bevindt. Mogelijk wordt het van daaruit opgeëist door Berlijn, om het te herplaatsen bij het Stadsslot.

Het beschadigde standbeeld van Maurits is ontworpen door Martin Wolff (1852-1919). Wolff had zijn atelier in Berlijn. Destijds heeft hij tevens een bijdrage geleverd aan de Siegesallee.

Links: Prins Maurits voor het Stadsslot in Berlijn. Rechts het beeld in het depot.

Links het ontwerp van de keizer voor het beeld van stadhouder Willem II van Oranje. Het standbeeld werd uitgevoerd door Willem Haverkamp (1864-1929). Hij was professor aan de kunstacademie in Berlijn.

Haverkamp in zijn atelier

Stadhouder Willem II op de historische locatie bij het slot en in miniatuur. De bronzen Willem II was het meest standvastig, want die stond nog in 1950 op zijn vertrouwde locatie bij het gehavende slot,

dat toen nog niet gesloopt was.

In 1907 schonk keizer Wilhelm II een kopie van het standbeeld van stadhouder Willem III (als Britse koning William I) aan zijn neef koning Eduard VII.

Het standbeeld werd opgesteld voor het Kensingtonpaleis in Londen, waar Willem tijdens zijn bewind in Engeland (1689-1702) zijn residentie had.

Bij een val van zijn paard, dat over een molshoop struikelde, brak Willem een sleutelbeen. Hij werd ter ruste gelegd bij een open venster, liep daardoor een

long-ontsteking op en stierf, slechts 52 jaar oud.

Rechts
miniatuur
van Willem III

Het standbeeld is van de hand van de beeldhouwer Heinrich Baucke (1875-1915)

FR > *Fridericus Rex*, de eerste Pruisische koning, die de beeldhouwer Schlüter opdracht gaf het stadslot in Berlijn in een eigentijds barok aanzien te geven.

Webcam van de actuele stand van de reconstructie op 11 januari 2018.

Han Verschuur

11 januari 2018

Zie ook: http://www.historisches-stadtschloss.de/cms/upload/pdf/07_08_09_12_13_14_Die_Oranier_und_General_Coligny.pdf

II. Berlijn-toetje 1 van Han Verschuur: Oranje - vervolg

Toen ik afgelopen zaterdag (3 februari 2018) in Berlijn met buslijn 200 langs de *Humboldt-Box* tegenover de *Lustgarten* reed zag ik tot mijn verbazing, dat prins Maurits daar weer op een sokkel was gehesen. Hij staat daar zelfs al anderhalf jaar! Dat was even aan mijn aandacht ontsnapt.

Nog in 1950 lag de prins naast zijn voetstuk bij de *Lustgarten*. Toen het slot kort daarna werd opgeblazen is ook de gevallen prins met inmiddels ontbrekende rechterhand spoorloos verdwenen.

De oorspronkelijke plek van de Oranjeprins bij de balustrade rond het bordes bij het S

Kort na de hereniging werd het verloren gewaande beeld onverwacht aangetroffen in een park in Berlin-Buch aan de rand van het voormalige Oost-Berlijn. Anders dan zijn illustere familieleden was hij niet omgesmolten.

Na de vondst werd het beeld opgeslagen in een depot in Potsdam. Het is vervolgens opgeknapt met financiële ondersteuning van de Nederlandse ambassade in Berlijn en andere Nederlandse sponsors.

Nu staat Maurits weer als portier min of meer op zijn vertrouwde plek bij de Humboldt-box, een wanstaltig bouwsel bij het slot in reconstructie, dat vooral als doel heeft via tentoonstellingen over de geschiedenis, de bouw en de toekomst van het Stadsslot fondsen voor de bouw en de decoratie van het nepslot te werven. Wellicht staat Maurits er als kwartiermaker voor de herplaatsing van de andere vier

Oranjevorsten op hun oude plek, als de reconstructie van het slot gereed is. Misschien krijgt Maurits dan ook een prothese voor zijn rechterhand, die in het krijgsgewoel teloor is gegaan.

Herplaatsing zou recht doen aan de nauwe familierelatie tussen het huis Hohenzollern en het huis Oranje. Dat begon in de 17^e eeuw met Friedrich Wilhelm, ook wel bekend als de Grote Keurvorst. Deze verbleef tussen 1634 en 1636 in Kleef en in Arnhem. Hij studeerde in Leiden en leerde er het scheepsbouwersambacht.

Tien jaar later trouwde hij met Louise Henriette van Oranje Nassau, de oudste dochter van Frederik Hendrik en Amalia van Solms nadat hij tegen zijn zin was terug geroepen naar Berlijn.

Friedrich Wilhelm, de Grote Keurvorst en zijn echtgenote Louise Henriette van Oranje-Nassau.

Frederik Hendrik had in zijn testament bepaald, dat alle titels en het bezit van de Oranjes over zouden gaan op de erfgenamen van Louise Henriette, als er geen opvolger meer zou zijn in mannelijke lijn. Die situatie deed zich voor toen zijn kleinzoon Willem III (Als William I koning van

Engeland) in 1702 kinderloos stierf. Willem had echter testamentair zijn Friese neef Johan Willem Friso tot erfgenaam bestempeld in strijd met het testament van zijn grootvader. De zelf benoemde koning Friedrich I in Pruisen (afbeelding links) eiste zijn rechtmatige Oranje-erfenis op en raakte daardoor in een juridische strijd verwikkeld met de Staten van Holland, die tot 1732 voort zou duren.

De lange duur van de strijd was mede veroorzaakt door de verdrinkingsdood van stadhouder Johan Willem Friso in 1711. Pas na zijn dood werd diens zoon Willem Karel Hendrik Friso geboren. Deze moest eerst volwassen worden voordat er een definitieve regeling kon worden getroffen voor de erfenis. Inmiddels was koning Friedrich Wilhelm in Pruisen aan de macht, toen de kwestie van de *Oranische Erbschaft* na 30 jaar uiteindelijk werd geregeld. Pas toen Friedrich der Große aan het bewind was, zijn er de nodige 17^e eeuwse schilderijen uit het bezit van Frederik Hendrik en Amalia van Solms naar Berlijn verhuisd vanuit het Binnenhof en het Oude Hof aan het Noordeinde. In Berlijn kwamen ze o.m. te hangen in het Stadslot, dat nu gereconstrueerd wordt en in slot Charlottenburg.

Dat is bijvoorbeeld het geval met het schilderij *Dido en Aeneas In de grot* dat Frederik Hendrik voor een schouw in het Paleis Noordeinde liet vervaardigen door de Franse schilder Thomas Bosschaert. Lang werd het beschouwd als een portret van zijn dochter Louise Henriette en diens schoonzoon Friedrich Wilhelm von Hohenzollern. Een zekere gelijkenis valt niet te ontkennen. Friedrich der Große liet het naar Berlijn komen om het in het Stadsslot een plek te geven. Tegenwoordig hangt het in slot Sanssouci in Potsdam.

Veel van het oorspronkelijke kunstbezit van de Oranjes is in 1830 ondergebracht in het *Altes Museum*, dat in dat jaar geopend werd. Onder invloed van Humboldt had het idee post gevat, dat ook het volk kennis moest

kunnen nemen van het kunstbezit van de vorsten van Hohenzollern.

Altes Museum van de architect Friedrich Schinkel

Tegenwoordig hangen deze kunstwerken in de *Gemäldegalerie* in het zgn. *Kulturforum* voor zover ze ongeschonden door de oorlog zijn gekomen.

Ondanks de omstandigheid dat ons land in de 80-jarige oorlog verwickeld was, had Amalia van Solms voldoende middelen om in kunst te investeren dankzij het feit, dat haar echtgenoot een aandeel had in de opbrengst van de Zilvervloot, die op basis van de huidige zilverprijs wel zo'n 100 miljard waard moet zijn geweest.

Zo is een deel van onze gestolen Zilvervloot uiteindelijk in Berlijn terecht gekomen. Zo zie je maar, gestolen goed gedijt niet.

*Piet Hein!, Piet Hein!, Piet Hein zijn naam is klein,
Zijn daden bennen groot, zijn daden bennen groot*

Zo profiteert Berlijn nog steeds van Piet Hein's verovering van de Zilvervloot in 1628.

Na de oorlog werd het slot van keizer Wilhelm II in Doorn met de rijke museale inhoud als vorm van *Wiedergutmachung* door de Nederlandse staat geconfisqueerd. Langs die weg kregen wij weer wat kunst van de Hohenzollern terug.

Als *Prins van Oranje* vond de afgedankte keizer Wilhelm zijn laatste rustplaats in Nederlandse aarde, wel vermengd met een schotel aarde uit Potsdam. Zolang de monarchie in Pruisen niet hersteld is, zal de keizer zijn mausoleum in Doorn niet verlaten. Dat kan ook niet, want de deur zit op slot en alleen zijn achter-achter-kleinzoon kroonprins Georg Friedrich von Hohenzollern heeft de sleutel.

Keizer Wilhelm II als prins van Oranje

III. Berlijn-toetje 2 van Han Verschuur: “Erichs Lampenladen”

Ik kan mij nog goed herinneren, dat het *Palast der Republik* in Oost-Berlijn gebouwd werd. Spitzname: *Erichs Lampenladen* (*Erich* = Erich Honecker, destijds de Staatsratvorsitzende van de DDR; *Lampenladen* vanwege de gigantische hoeveelheid lampen in het gebouw). 24 uur per dag onder militaire bewaking met een geheime gang naar de er tegenover liggende Marstall van waaruit alle activiteiten in het Palast door de Stasi bewaakt werden. De afbraak is discutabel. Er is inderdaad asbest aangetroffen in het pand, maar ik beschouw het toch als een vorm van kapitaalvernietiging evenals de afbraak van het ministerie van buitenlandse zaken, dat er tegenover stond.

Daarvoor in de plaats is nu de Schinkelplatz gereconstrueerd. Stedenbouwkundig een verrijking en bovendien een eerbetoon aan de weergaloze architect, die het stadsbeeld van Berlijn in de 18e eeuw in belangrijke mate vorm heeft gegeven.

Hier een indruk van de situatie van voor de oorlog zoals die omstreeks 1830 door de landschapsarchitect Lenné was ontworpen met op de achtergrond de beroemde Bauakademie van Schinkel, de eerste staalconstructiebouw in Berlijn, bekleed met terracottaplaten.

Hier de actuele situatie. De *Akademie* op de achtergrond is echt nep: met zeildruk beklede steigers om een indruk te verschaffen van dit verdwenen markante pand. In dit geval berustte de sloop weer op een onzalig idee van de Oost-Duitse bewindhebbers, die zo nodig op deze plek een groot plein wilden realiseren voor de jaarlijkse 1 mei bijeenkomsten waarvoor alles moest wijken.

Het is van beide zijden, een vorm van geschiedvervalsing. Uit het stadsbeeld wordt weggevaagd, wat niet meer aansluit bij de staatsideologie. Zoals ook Lenin moest wijken kort na de *Wende*.

Het mag zo zijn, dat Lenin tegenwoordig een omstreden held is, het standbeeld had echter in combinatie met de flats erachter stedenbouwkundige allure. Het beeld representeerde een episode, die je niet kunt ontkennen. Een exponent ervan uit het stadsbeeld elimineren terwijl anderzijds overal de herinnering in leven gehouden wordt aan de *communistiche schandmuur*: dat is met 2 maten meten, geschiedvervalsing en een vorm van cultuurbarbarij.

Onder protest werd het 20 meter hoge monument in 1991 afgebroken en in een bos bij Köpenick begraven.

In 2010 was er sprake van het kolossale beeldhouwwerk weer op te graven om het in Spandau op te stellen bij de verbannen helden van de verdwenen Siegesallee. Het beeld zou toen echter onvindbaar zijn geweest. Zou een verstokte communist het soms stiekem opgegraven hebben om het in de achtertuin op te stellen?

Een wonder, in 2015 werd de levend begraven verguisde held weer getraceerd en uitgegraven. Dat wil zeggen zijn hoofd. Dat kan inmiddels weer bewonderd worden in Spandau, aan de andere kant van de stad, terwijl de romp nog begraven in het bos bij Köpenick op de

de Dag des Oordeels zal moeten wachten waarop de onthoofde romp weer met de markante kop van de socialistische held kan worden samengevoegd.

Han Verschuur

8-2-2018